

FARKLILAŞAN KIRSAL KÖKENLİ CEMAAT, DEĞİŞEN GECEKONU: BİR ETNOGRAFİK ARAŞTIRMANIN GÖSTERDİKLERİ

Tahire Erman*

ÖZ

Bu makale, zaman içinde genelde kırsal kökenli cemaatte ve özelde gecekondu cemaatinde oluşan değişiklikleri Ankara'nın bir gecekondu mahallesinde yürütülen etnografik araştırmada elde edilen bilgiler çerçevesi içinde incelemektedir. Toplum içinde 1980'lerden sonra artan bireyselleşme ve yarışma vurgulaması, etnik ve mezhepsel kimliklerin güçlenmesi, kırsal kökenli cemaat içinde oluşan farklı toplumsal tabakalaşma ve bunun fiziki mekana yansımaları olarak gecekondu apartmanına taşınmak olayı, üst ekonomik sınıfların kent dışına çıkma eğilimlerinin arttırdığı gecekondu mahallelerinin apartmanlaşma süreci, gecekondu cemaatinde ilişkilerde zayıflama yaratırken, gecekondu çevresi hala özellikle kadınlar arasındaki çok sıkı yüzyüze ilişkileri, komşular arası karşılıklı yardım talepleri ile kendine özgü bir cemaat oluşturmaktadır. Ayrıca, mezhepsel farklılığa karşın bu cemaati birarada tutan günümüzde gecekondu apartmanlara dönüşmesinden elde edilecek rant beklentisidir.

Anahtar Kelimeler: Gecekondu, Kırsal Kökenli Cemaat, Apartmanlaşma, Toplumsal Tabakalaşma, Alevi-Sünni, Etnografik Araştırma

ABSTRACT

THE DIFFERENTIATED RURAL MIGRANT COMMUNITY, CHANGING GECEKONU: THE OUTCOMES OF AN ETHNOGRAPHIC RESEARCH

This article investigates the changes in the rural migrant community in general, and in the squatter community in particular. It is based on an ethnographic research carried out in a squatter settlement in Ankara, Turkey. The research demonstrates that, despite the weakening of social bonds in the squatter community due to the growing emphasis on individualism and competition in society since the 1980's, the stress on ethnic and sectarian identities, the social mobility in the migrant community and the tendency of migrants to move to apartments from squatter houses as its outcome, as well as the transformation of squatter settlements into apartment districts intensified by the movement of higher income groups to the outskirts of the city, there still exists a squatter community, especially in the case of women, with its face-to-face relations, and the mutual help and support between the neighbors. Furthermore, the anticipated profit by squatter owners during the process of apartmentization seems to unite Alevis and Sunnis around financial gain.

Key Words: Squatter Housing, Rural Migrant Community, Apartmentization, Social Stratification, Alevi-Sunni, Ethnographic Research

* Yrd. Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi İkt. ve İd. Bil. Fakültesi.

GİRİŞ

Gecekondu, kentte kırsal kökenli kişilerin varlığının fiziki boyuttaki işareti olarak bilinmektedir. 1950'lerden itibaren ortaya çıkan köyden kente göç sonucunda, kentler yeni gelenlere konut sağlamakta yetersiz kalmış, böylece göç edenler kendi konutlarını dere yatağı ve dağ yamacı gibi kentin tercih edilmeyen alanlarıyla, daha çok da kentin çevresine yapmaya başlamışlar, ve giderek gecekondu bölgeleri oluşturmuştur. Bu süreç içinde toplumda kırsal kökenli göçmen ile gecekondu olgusu özdeşleşmiştir. Kentlinin dışlayan ve küçümseyen tutumu (Heper, 1983) ile kentin istihdam, konut, altyapı ve servis olanakları açısından çok yetersiz kalan ortamı (Şenyapılı, 1978), "yeni kentlileri" [ya da "kentteki köylüleri" (Mangin, 1970; Abu-Lughod, 1961)], bu güvensiz, belirsiz ve ayırıcı ortamda varlıklarını sürdürebilmek için gecekondu bölgelerinde kümeleşerek dayanışma ağları kurmaya yöneltmiştir. Gecekondu mahallelerinde aynı köyden göçetmiş kişiler ve akrabalar birarada yaşamaya başlamış, böylece aynı geçmişi ve aynı kültürü paylaşan kişiler kentte köy kökenli cemaatlerini oluşturmuşlar, bir anlamda köy, kent ortamında yeniden yaratılmıştır. Kentte geçirilen zamana karşın, bugün de akraba ve hemşehrilerle yakın ilişki sürmektedir (Gökçe, 1993).

Ancak, bu kent içinde köy olgusu, kentin kendine özgü ve zaman içinde farklılaşan toplumsal, siyasal ve ekonomik şartları içinde yeni gerçeklikler, farklı anlamlar kazanmaktadır. Kır-kent göçünün yarattığı köylülüğe bağlı cemaatleşme, etnik ve mezhepsel kökene bağlı cemaatleşmeye dönüşebilmektedir. Örneğin, göç nedeniyle kentin bazı semtlerinde tabii dayanışma mekanizmaları sonucunda etnik yoğunlaşma olması (Ayata, 1997) ve "yeni dünya düzeni" içinde etnik ve mezhepsel kimliklerin gittikçe artan bir biçimde vurgulanması sonucunda, kırsal kökenli göçmenler yeni dayanışma ve ilişkiler içine girebilmekte, aidiyetlerini bunlar üzerinde kurabilmektedirler. Böylece köyden göçen kişiler kentte farklılıklarını yalnızca köylü-yerleşik kentli bazında değil, Alevi-Sünni, Türk-Kürt olarak da yatmaktadır. Birinci kuşak göçmenler kendi kimlik ve ilişkilerini köylü geçmişlerini paylaşan akraba ve memleketlilerine dayandırarak kurarken, ikinci kuşak göçmenler etnik/mezhepsel kimliklerini ön plana çıkartma eğilimindedirler (Erder, 1997). Birinci kuşak göçmenler akraba ve köylüleriyle yakın yaşamak isterken, ikinci kuşak göçmenler ilişkilerini kentteki etnik/mezhepsel kimliği destekleyen örgütlenmeler aracılığıyla geliştirmeyi denemektedirler. Ayrıca, gecekondu çevrelerinde Sünnilik ve dolayısıyla cami etrafında oluşan örgütlenmeler, 1980'lerden itibaren önemli derecede artış göstermiştir. Bu durum ise, si-

yasetçi ve bürokratlardan aynı derecede kabul görmeyen diğer bazı gecekondulu grupları (örneğin Aleviler) arasında radikalleşme eğilimlerini ortaya çıkarmaktadır (Erder, 1997).

Bir taraftan cemaat ilişkileri etnik/mezhepsel köken ile güçlenirken, öte yandan, kentte geçirilen sürenin uzamasıyla ve bireysel başarı ve kazançların 1980'lerin Türkiye'sinde giderek artan bir şekilde vurgulanmaya başlamasıyla birlikte kimi kırsal kökenli göçmenler, cemaat ve akrabalık beklenti ve sorumluluklarını yük olarak görmeye başlamışlardır. Kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bu "atomize" kişiler, "küreselleşme"nin bir parçası olarak özelleştirme adı altında devletin giderek işlev ve sorumluluklarını kısıtlaması, ekonomik dalgalanmalar ve artan işsizlik ve güvencesizlik sonucunda, boşluk duygusu ve umutsuzluğa kapılabilmekte, şiddete başvurma eğilimleri gösterebilmektedirler (Ayata, 1996).

Zaman içinde kentte daha yerleşik bir duruma gelinmesiyle birlikte başlangıçta özellikle arazi işgali sırasında görülen gecekondulu içindeki yoğun grup dayanışmasının azalmasına karşın (Erder, 1997), bazı durumlarda bu dayanışma yeniden ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, "yeni dünya düzeni"ne entegre olma sürecinde, özellikle İstanbul'u bir "dünya kenti" (world city), yani uluslararası kapitalin ve tarihsel zenginliği dolaşısıyla, turistlerin aktığı bir kent haline getirme hedefi sonucunda artan kentsel arazi rantları, yıllardan beri varlığına "göz yumulan" kimi gecekondulu mahallelerini (örneğin, İstanbul'da Karanfilköy) ortadan kaldırma, halkını kent merkezinin dışına itme eğilimini ortaya çıkarmıştır. Böyle durumlar gecekondularını yeni bir dayanışma içine sokarak, sermayeye ve hakim sınıflara karşı varolma, konutlarını savunma çabalarını yaratmıştır (Erman, 1997).

Kısacası, bu konudaki araştırmalar çerçevesinde denilebilir ki, gecekondulu mahallelerinde kırsal kökene bağlı cemaat bir derece yaşanmaktadır, ama bu, etnik/ mezhepsel aidiyetin, dinsel köktenciliğin, bireyselliğin ve küreselleşme sürecinin artan etkisiyle daha karmaşık ve farklı bir biçimde olmaktadır. Aşağıdaki bölümde Ankara'daki bir gecekondulu mahallesi yukarıda çizilen çerçeve içinde incelenmektedir. Bunu gerçekleştirirken, mahalledeki kırsal kökenli göçmenlerle yapılan etnografik bir araştırma veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Köyden kente göç etmiş kişilerin yaşamlarını onların bakış açısından anlamayı hedefleyen bu araştırmada, bir gecekondulu mahallesinde ev kiralanarak, beş ay kadar oturulmuştur. Araştırma boyunca komşularla yoğun olarak zaman geçirilmiş, düğün ve yaş günü gibi çeşitli etkinliklere katılmış, gözlem ve derinlemesine mülakatlar yoluyla bilgi toplanmıştır. Ayrıca, araştırma-

daki gecekondu mahallesinden taşınanların bulunduğu ve bu mahalleye yarım saatlik yürüme mesafesinde olan gecekondu apartmana geçiş sürecini yaşayan bir konut alanı ile bunun bitişiğindeki orta sınıf semt araştırmaya dahil edilmiş, burada oturan yazarın gecekondu komşularının akraba ve tanıdıkları ziyaret edilerek, araştırma gecekondu dışındaki kırsal kökenli göçmenleri de kapsayacak bir biçimde genişletilmiştir. Bu araştırmayı izleyen süre içinde mahalle yeniden ziyaret edilerek, eski komşularla biraraya gelinmiş, geçen zaman içindeki değişiklikler saptanmaya çalışılmıştır.

Gecekondu: "Kent İçinde Köy" Tartışması Hala Geçerli mi?

Ankara'nın güneyinde yeralan ve yüksek gelirli hitap eden bir konut semtindeki çok katlı lüks binaları gören bu gecekondu bölgesinin araştırmanın yoğunlaştırıldığı bölümü, tek ve iki katlı evleri, evleri birbirine bağlayan patika yolları, çoğu ufak bahçeleri, etraftaki tavuk ve hindileriyle adeta bir köy görünümündedir. Öte yandan, otobüs ve dolmuşların işlediği bir asfalt yol bu semti kente bağlamaktadır ve semt içinde, köyden farklı olarak birtakım ticari dükkanlar (örneğin, mobilyacı, fotoğrafçı, emlakçı) bulunmaktadır. Evlerin çoğunun içinde tuvalet, elektrik ve şebeke suyu mevcuttur. Son zamanlarda bölgenin imar planının tamamlanmasıyla birlikte apartmanlaşma yolunda hızla değiştiği görülmektedir. Böylece, bu gecekondu bölgenin bir kısmı köye benzer bir görünüm sergilerken, öteki kısmı modern kentsel bir görünüm yansıtmaya başlamıştır.

1960'ların ortasında kurulan bu gecekondu mahallesi, yıllar içinde sosyal kompozisyonu açısından birtakım değişikliklere uğramıştır. Örneğin, durumu düzelen kimi gecekondu sahipleri gecekondualarını kiraya vererek, yakın semtlerdeki gecekonduaların yıkılarak yerlerine yapılan ve sınırlı bütçeli gruplara hitap eden apartmanlara taşınmaya başlamışlardır. Böylece, ilk kurulma yıllarındaki, özellikle aynı köy ve çevresinden göç eden ve çoğu birbiriyle akraba olan ailelerin mahalle içinde oluşturdukları cemaat ortamı (örneğin, Malatya ve Sivas'ın köylerinden göçedenlerin oluşturdukları kümelenmeler) ve dolayısıyla geçmişin ve ortak kökenin getirdiği bugünü paylaşma olayı zayıflama eğilimi göstermiştir. Bugün araştırmanın yapıldığı bölgede daha çeşitli ve içiçe geçmiş bir sosyal yapılanma mevcuttur. Burada çoğunluğu oluşturan Malatya, Sivas, Çankırı, Yozgat ve Kastamonu'nun köylerinden göçetmiş kişilerin yanında Erzincan, Kars ve Çorum ile Ankara'nın köylerinden gelen (örneğin, Koçhisar, Haymana, Kızılcahamam ve Elmadağ'ın köylerinden) birkaç aile de mevcuttur. Sözkonusu değişiklik konusunda 1978'de Malatya'dan göçen bir kadın şöyle demektedir: "Yeni gelen komşular, mümkün değil,

bir uyum sağlayamıyor...Eski komşularla daha içli dışlıydım, daha bir samimiliğim vardı. O zaman bütün çevremiz akrabaydı, memleketliydi. Şimdiler kimi Sivaslı, kimi Karslı." Yine 1970'lerde Malatya'dan göçen ve apartmana taşınmış bulunan bir adam da aynı noktayı vurgulamaktadır: "Önceleri çok iyiydi orası, bir gecekondu gibi değildi çevremiz, kendi akrabalarımız içersinde. Güzel de anlaşıyorduk. Ama sonraları bazıları taşındı, tadı bozuldu." Ellili yaşlarda diğer bir kadın da aynı geçmişe sahip olmanın önemini belirtmektedir: "Hep burada oturanlar köylüler, kendi tanıdığın birisi (idi). Konuştuğun kendi çevren, konuşmaları, eski günleri, aynı senin bildiğini o da bilir. E, şimdi, seni bilmiyeni, ben bir Sivaslıyla, bir Çorumluyla oturdum, ben anlatsam o anlamaz, o anlatsa ben anlamam, çünkü herkesin geçmişini bilemez ki...Bir sürü ev oluyorduk. Artık hiç kimseye ihtiyacımız kalmıyordu."

Gecekonduardan apartmanlara taşınma olayı akraba ve aynı köyden göçmenlerin oluşturdukları dayanışma ortamını bozmakla kalmamış, aynı zamanda mahallede kiracıların sayısının artmasına neden olarak ve kiracıların sık konut değiştirmeleri sonucunda çok hızlı değişen bir sosyal yapı oluşturmuştur. Mahalledeki tek Uşaklı olan evsahibi bir kadın bu konudan şöyle şikayet etmektedir: "Hep ev sahibiyken bura iyiydi. Şimdi hep kiracı doldu, havası bozuldu."

Öte yandan, farklı konut alanlarına taşınma sonucunda, fiziki olarak birbirinden uzaklaşan bu aileler ilişkilerini yaygınlaşan telefon aracılığıyla sürdürmektedirler. Ancak telefon yüzüze ilişkinin yerini tutmamaktadır: "şimdi telefonla hatır sorunca, gidip görmek, artık gerek yok. Bi yerden iyi oldu, bi yerden kötü oldu telefon. Varıp mesela yanyana konuşma başka, telefonla bir iki dakika sohbet edip, şöyle hal hatır sorma başka."

Bu mahalle, kuruluş aşamasında Alevi ailelerin yoğunlaştığı bir konut çevresi iken, bugün, yukarıda bahsedilen mahalle içindeki ev sahibi/kiracı kompozisyonundaki değişiklikler ile mahalleye sonradan Sünni aileler tarafından gecekondu yapılması sonucunda, Alevi ve Sünni ailelerin birlikte yaşadıkları bir konut çevresi haline gelmiştir. Hatta mahalleye son zamanlarda mahalleliden para toplanarak heybetli bir cami inşa edilmiştir ve Alevi aileler bu konuda sessiz kalmayı yeğlemiştir. Mahalle içinde Alevi/Sünni kimlik ön planda değildir. Kimi komşuların Alevi oldukları araştırma içinde zamanla oluşan güvene dayalı ilişkiler sonucunda öğrenilmiştir. Araştırma boyunca Alevi-Sünni bazında çekişmeler genelde gözlemlenmemiştir. Sünni bir kadın Alevi olan bitişik komşusuyla ilişkisini şöyle aktarmıştır: "Ben ırk ayrımı yapmam. Hatice abla buraya ta-

şındığında tanıştık. Sonra bana geldi, Ayşe, ben seni çok seviyom, ben Aleviyim, dedi. Ben de, Hatice abla, ben de seni çok seviyom, ben de Sünniyim, dedim....Dün gittiğimiz Bahar da Alevi, ama çok iyiler, elleri çok açık".

Komşular arasındaki genelde bu uzlaşmacı tutuma karşın, mahallede her konuda sorun yaratan bir kadın ağız dalaşı sırasında, "Aleviler senin icabına baksın," diyerek küfür etmiştir. Bu kadın komşuları tarafından mahalleyi birbirine düşürmekle suçlanmıştır. Ayrıca, Alevi kültürü içinde kadınlara daha fazla özgürlük ve kamu alanına katılma şansı verilmesi, tutucu olan kimi Sünni ailelerle aralarında günlük yaşamda farklılıklar yaratmakta, bu da iki tarafın birbirini pek anlamamasına, onaylamamasına yol açabilmektedir. Bir Alevi kadın komşusu için şöyle demektedir: "Onlar ya Çankırılı, ya Kızılcahamamlı. Düğünde kadın oynamazmış. Bomboştü düğünleri. Adetleri böyleymiş. Amma da acaip." Bir kez de birkaç kiracı kadın komşuları olan bir kadının Aleviliğini gizlemeye çalıştığıyla ilgili konuşmuşlar, o komşu kadının Ramazan'da yemek yedikten sonra bir komşusuna giderek oradaki herkese, orucum, deyip, diğer bir komşuya oruç bozmaya gittiğini, bunun da komşular arasında gülüşmelere yol açtığını anlatmışlardır.

Gecekondu bölgelerinin orta sınıflara hitap eden apartman semtlerine dönüşmesine yol açan önemli bir etmen de 'küresel tüketim kültürü'nün giderek daha önemli bir parçası haline gelen orta sınıfların 'ideal evleri'nde yaşamak için kent merkezi dışındaki sosyo-ekonomik ve kültürel olarak homojen konut çevrelerini tercihleridir (Öncü, 1997). Bu çerçevede araştırmanın yapıldığı gecekondu bölgesinde oluşmaya başlayan apartmanlaşma olayı ve bunun özellikle üst gelir gruplarını hedeflemesi, ve dolayısıyla gecekondu sahiplerinin gecekonducularını satarak büyük karlar elde etme şansları, Alevi ve Sünni aileleri ekonomik çıkar boyutunda bir araya getirmiş görünmektedir (Erman, 1997). Dolayısıyla, gecekondu alanlarının kuruluş aşamasında evlerinin yıkımını önlemek ve mahallelerine alt yapı ve servisler getirebilmek için biraraya gelen gecekondu halkı,(1) günümüzde gecekonduculardan sağlanacak potansiyel rant odağında bütünleşebilmektedir.

Değişen kiracı ve ev sahipliğine (özellikle kiracılar çok çabuk ev değiştirebilmektedir) ve artan heterojenliğe karşın burada oturanların kırsal

1 Örneğin, Karpat'ın gecekondu araştırmasında (1976), Alevilerle Sünnilerin birarada yaşadıkları Rumelihisarı 1968 muhtar seçimlerinde, mahallelerini kentsel kurumlarla ilişkilerinde olumlu temsil edeceğine ve iyi pazarlık yapabileceğine inandıkları için Alevilerin de Sünni bir kişiye oy verdikleri saptanmıştır.

kökeni paylaşımları durumu sonucunda günlük yaşamdaki yüzyüze ilişkileri, belli değer ve normları, ve üyeleri üzerindeki yoğun toplumsal kontrolü ile bir cemaatin varolması söz konusudur. Özellikle çoğu ev dışında çalışmayan kadınlar günlerini ev ve yakın çevresinde geçirmektedirler. Gecekonuda yaşayan kadınlar için mahalle ve komşular çok önemlidir. Kadınlar arasında yardımlaşma ve dayanışma mevcuttur. Eşya ve yemek malzemelerini borç alıp vermek, ev işlerinde ve çocuk bakımında karşılıklı yardımlaşmak (buna komşuların yardımlaşarak tarhana yapmaları, yün kabartmaları ve dikiş makinası olanın komşuları için ufak tefek dikiş dikmesi de dahildir), hasta olana bakmak, aile sorunlarına duygusal destek vermek yaygındır. İlginçtir ki, kadınlar arasındaki komşuluk bazlı ve dolayısıyla aynı fiziki çevreyi paylaşmaya dayalı olan bu yakınlaşma ve yardımlaşma durumu, mahalle dışına taşınmak ve böylece komşu statüsünü kaybetmek sonucunda büyük ölçüde yok olmaktadır. Araştırmadaki çoğu erkek (özellikle özel sektörde servis içlerinde ya da kendi içlerinde çalışanlar) zamanlarını iş yerlerinde geçirdikleri için komşuluk ilişkilerine dayalı gecekondu cemaatinin sürdürülmesinde erkeklerden çok kadınların rol üstlendiği görülmektedir. Kadınlar, "yarıkamusal/yarı-özel" diye tanımlanabilecek evlerin arasındaki açık alanlarda komşularıyla sık sık biraraya gelmekte, kimi zaman ev işlerini ev dışına taşıyarak bu alanlarda yapmakta, böylece göç sonucunda yalnızlık ve soyutlanmışlık hislerini yaşamamaktadırlar ("hemen canın sıkıldı mı, kapıyı çekip, kapıya otursun, bi sohbet kurarsın"). Ayrıca bu alanlarda çoğunlukla ilk kuşak göçmen kadınlar şalvar ve yemeni gibi köye ait giysileri rahatlıkla kullanmaktadırlar. Öte yandan, bu kadınların çoğu gecekondu mahallesinin dışına çıkarken, daha 'kentli' giyinme gereği duyarak, yemenilerini eşarpla değiştirmekte, şalvarlarını çıkartmaktadırlar. Kentte giyimın önemi çeşitli vesilelerle ortaya çıkmıştır. Bir genç kadın şöyle demektedir: "Köyde bi şalvar çekiyor, bir uzun kollu bişey, tamam, akşama kadar dolaşiyor. Ama buraya geldiğin zaman evin içinde başka giyiyorsun, bi yere giderken değişik giymek zorundasın. Bi düğüne giderken, en azından süslenmen gerekiyor. Süslenmesen, toplum diyor ki, hiç bir şeyi mi yok, bu birşey giymemiş." Hem kamu alanı, hem de evin uzantısı olarak görülen mahalle içinde nerde ne giyileceği her zaman açık seçik bir şekilde tanımlanmamakta, bu da komşular arasında birtakım rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Örneğin, araştırma içinde karşı yamaçtaki bir eve yapılan ziyarete yazarın komşuların günlük kıyafetleriyle gitmeleri (yemeni, elbise altına pijama), toplantıya başka bir komşu kadının sık bir kıyafetle gelmesi sonucunda, ziyaret boyunca huzursuz oturmuşlar, eve dönerken de, kadını çekiştirmişlerdir. İçlerinden birisi şöyle de-

miştir: "Kadın amma da sosyetikmiş. Gözünde kat kat makyaj, bir kat mavi, sonra pembe sürmüştü. Biz de bilemedik, komşuya gidiyoruz diye evdeki kıyafetimizle gittik. Yoksa onun giydiği eteği ben üzerime sokmam. Kadın bizi o kıyafetlerle görüp de öyle konuştu, köylüler insana yabancı bakıyorlar diye."(2)

Trafik yollarının konutların önünden geçmemesi, bu, gecekondudaki kadınlar için çok önemli olan konut dışı alanların varolmasında rol oynamaktadır. Çoğu parklardan yoksun apartman çevrelerinde yaşamaya başlama durumunda ise, bu kadınlar kendilerini evlerine hapsolmuş hissetmekte, yalnızlık çekmektedirler. Ancak bu vurgulanmalıdır ki, cemaat olmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan ve özellikle kadınlar tarafından mahalle içinde uygulanan toplumsal kontrol, yine özellikle kadınlar üzerinde baskı oluşturmaktadır (Ayata, 1989). Apartmana taşınmak, bu kontrolden uzaklaşmayı sağladığı için kimi kadınlar tarafından tercih edilmektedir (Erman, 1996; Ayata, 1989). Öte yandan, gecekondu içindeki toplumsal kontrol her zaman aynı normlar çerçevesinde uygulanmamaktadır. Araştırmadaki gecekondu cemaatinin, gençlere (bekar ikinci kuşak göçmenler) ve özellikle lise öğrenimi görmekte olanlara karşı, genç kızlar da dahil olmak üzere, daha hoş görülmesi, daha az tutucu davrandığı gözlemlenmiştir. Bu da gecekondu cemaatinin kentsel etkiler ve değişimler sonucunda daha esnek bir yapı geliştirebildiğini göstermektedir. Bu esnekliğin araştırmadaki mahallede oluşmasında Aleviliğin hoşgörülü yaklaşımının da etkisi söz konusudur. Örneğin, araştırmaya katılan bazı gençler tarafından yazar için verilen 'veda partisi'nde yazarın evinde toplanılıp içki içildiğinde (7 kişi), yazarın çekinmesine karşın komşulardan olumsuz bir tepki gelmemiştir. Bunda toplantıya katılanların gürültü yapmamaya ve geç saate kalmamaya özen göstermeleri de rol oynamış olabilir.

Gecekondu mahallelerinin köye ait birtakım özellikleri koruduğu, kendine özgü bir yaşam biçimi yarattığı bir dereceye kadar doğru olmakla birlikte, bu gecekondu mahallesindeki ev kadınlarının durumunda dahi "kent içinde köy" söyleminin çağrıştırdığı kentten soyutlanmış, kentte köyü yaşayan kişilerin varlığı söz konusu değildir. Bu kadınların çoğu kendi çevrelerinde ve kentte neler olup bittiğinden haberdardır. Kadınlar, bitişik lüks semtteki dairelerin fiyatından, nerde neyin kaçta satıldığına kadar birçok bilgiye sahiptirler, mahalleleri dışındaki kentle çok ilgilidirler. Ayrıca, köyün kentteki uzantısı halindeki gecekondu çevresiyle yaşamları kısıtlanmış gibi görülen bu kadınlar, televizyon aracılığıyla aynı

2 Süslü kadın toplantıda sürekli köylüleri eleştirir bir şekilde konuşmuştur.

fiziki mekan içinde kalarak çok farklı yaşantılara tanık olmakta, farklı etkiler altında kalabilmektedirler. Araştırma süresince köy ve kent kültürünün, ya da 'geleneksel' ve 'modern' kültürün bir arada yaşandığı ilginç olaylara rastlanmıştır. Örneğin, komşu kadınlar bir çocuğun yaşgünü için ailesinin evinde biraraya geldiklerinde,(3) bir odada çoğu orta yaşlı ilk kuşak göçmen kadınlar toplanıp, türkü söylerken, diğer odada genç kızlar, elektriği söndürüp, 'disko' müziği çalarak dans etmişlerdir.(4) Köyden göçeli altı sene olmuş, gecekondu çevresi içindeyken elbise altına pijama giyerek, başını tülbentle örterek dolaşan, fotoğraf çektirmek için ise tayyör giyen ve başın açan yirmili yaşlardaki iki çocuk annesi bir kadın, önce birinci odadaki gruba katılarak türkü söylemiş, daha sonra da yandaki odadaki gençlere katılarak dansetmiştir. O akşam ayrılırken, bu kadın, yazara, İngilizce olarak, "gudnajt" (good nite) diyerek vedalaşmış, ve yazarı çok şaşırtmıştır. Bu olay, kentte farklı etkiler sonucunda ne gibi yeni sentezlerin çıkabildiğini gösteren örneklerden birisidir.(5) Diğer bir örnek de "duvaklık"(6) için mahallenin kadınları biraraya gelince oluşmuştur. Bu kutlamada büluz (ya da İngilizce yazılı tişört), etek ve altında pijama olandan tayyörlü ve saç yapılı olana (özellikle apartmanda yaşamakta olanlar), şalvarlı ve tülbentli kadınlardan streç kotlu genç kızlara kadar çok çeşitli kıyafette kadın bulunmuştur. Kadınlar, zengin, fakir birarada teyp çalıp oynamışlar, yere örtü serip, üstüne sini koyarak yemek yemişlerdir (şehriyeli pilav, taze fasulye, ev ekmeği, köy yoğurdu, domates salatası, alıç ve çay). Onbeş sene önce köyünden Ankara'ya gelen bir kadın, "Köy oyununu unuttuk, buraninkini beceremiyoruz," diyerek sıkıntısını ifade etmiştir. Kimi genç kız oynamak istemeyince, köyünden altı sene önce göçeden evli ve çocuklu bir genç kadın, "Disko müziği de var bende canım," diyerek genç kızları heveslendirmek istemiştir.

Kentsel etkiler altında, dayak, kadın-erkek ilişkileri kimi zaman bu kadınlar arasında konuşma konusu olabilmektedir. Örneğin, kadınların biraraya geldiği bir toplantıda kocanın soba yakarak karısına yardım etmesi olayı gündeme gelmiş, çoğunluk bunu hayretle karşılarken, Uşak'm köyünden göçen ve kendisini Egeli/Batılı olarak gören bir kadın kocasının çocukları küçükken kendisine yardım ettiğini, böyle olması gerektiğini söylemiştir.

3 Baba Arabistan'da çalıştığı için toplantı süresince evde bulunmamıştır.

4 Aralarında 'break dance' yapanlar da olmuştur. Bir anne, bundan 'bilek dansı' olarak bahsetmiştir. Genç kızlar, birbirlerinin evlerinde toplanarak, bu danslara çalıştıklarını söylemişlerdir.

5 Pieterse (1994) yerel ve küreselin ilişkisini anlatırken "melezleşme" (hybridization) kavramını kullanmaktadır. Bu kavram gecekondudaki insanları anlamak için de yararlı bir kavramdır.

6 Düğün öncesi kadınların olayı birlikte kutlamaları.

Araştırma, kentte kırsal kökenli cemaat içinde yer almanın, farklı gruplar için farklı anlam ve sonuçlar yarattığını göstermektedir. Köye ve kırsal kökenli göçmen gruplarına yönelik olanlar, gecekondu topluluğunun varlığından pratik ve duygusal düzeyde yararlanırken, yerleşik kentli gruplara yönelik olan ve bu grupları kendilerine referans olarak seçenler, bu durumdan olumsuz olarak etkilenmekte, kendilerini köylülerinden ve köylülükten bir türlü kurtaramadıklarından şikayet etmektedirler. Ayrıca, gecekondu çevrelerinin ortaya çıkmasındaki meşruiyet sorunu, gecekonduların kentlerin çevrelerinde plansız gelişmeleri, gecekonduadaki kırsal kökenli insanların düşük toplumsal konumları, ve yerleşik kentlilerin özellikle gecekondu olgusunun başlarındaki suçlayıcı ve dışlayıcı tutumları sonucunda gecekonduyla ilgili oluşan toplumdaki olumsuz imaj, gecekondu halkını farklı biçim ve düzeyde etkilemektedir. Örneğin, günlerini çoğunlukla gecekondu çevresi içinde geçiren ve kendisine referans grubu olarak diğer kırsal kökenli göçmenleri alan orta yaş ve üstündeki ilk kuşak göçmen kadınlar, kentin gecekonduya yükledikleri bu olumsuz imajdan fazla etkilenir görünmezken, kendilerine referans grubu olarak 'modern' yerleşik kentliyi alan genç, ikinci kuşak göçmenler, ve özellikle lise öğrenimlerini sürdürmekte olanlar, bu durumdan çok olumsuz etkilenmektedirler. Bu gençler, tüm yaşantılarını kentte geçirmelerine, görünüş olarak 'modern' yerleşik kentliden çok farklı olmamalarına karşın, gecekonduya yaşadıkları için kendilerini kentli kabul edemeyeceklerini kırıngınlıkla ifade etmektedirler. Kentin merkezi bir semtindeki liseye giden bir genç kız, arkadaşlarının kendisini "gecekondu/köylü" olarak dışladıklarını, aslında onlardan farklı olmasa da, "o sosyetik kişiler" kendisini kabul etmedikçe, hiçbir zaman "kentli" olamayacağını söylemektedir. Kendisi gibi düşük toplumsal konuma sahip kişilerin kimliklerini tanımlama hakkı olmadığını, başkalarının "köylü" olarak tanımlamalarından sonra, kendilerine ancak bu kimliği kabul etmek ve onunla yaşamak zorunluluğu kaldığını söyleyen bu genç kız, yazar fotoğrafını çekerken fotoğrafta gecekondu çevresinde bulunduğunu gösterecek hiçbirşey olmasına özellikle dikkat etmiştir. Kısacası, yaşanan fiziki çevrenin taşıdığı toplumsal-sembolik anlam, kişilerin kimliklerini ve çevreleriyle ilişkilerini önemli ölçüde belirlemektedir. Dolayısıyla, köy kökenli cemaat ve ona ait olma duygusu, gecekondu dışındaki toplumun tepkisiyle de varolmaktadır.

Yaşanılan konut çevresinin özellikleri, taşıdığı sembolik-toplumsal anlamın ötesinde kişilerin günlük yaşamlarını ve aidiyet duygularını etkilemektedir. Evlerin küçüklüğü, rutubeti, alt yapı ve servis yetersizlikleri, hem, özellikle kadınlar için, pratik düzeyde sorunlara yol açmaktadır (ör-

neğin, kentle ilişkilerinin kısıtlanması, sağlık sorunları, temel ev işlerini yapmadaki zorluklar, evin içinde toz, çamur), hem de kişilerin yeni çevreleriyle bütünleşme hissini engellemektedir. Araştırmadaki birçok kişi, kentli gibi yaşamadıkça kendilerini kentli olarak hissedemeyeceklerini, köylü olarak göreceklarını söylemiştir. Dışarda yemek yiyememek, eğlenceye gidememek, yazın deniz kenarında tatil yapamamak, çeşitli ve kaliteli/pahalı giyinememek, düzenli olarak kuaföre gidememek, "kentli gibi" yaşayamamanın örnekleri olarak bahsedilmiştir.

Gececonduda yaşamak, gececondulu olmak farklı gruplar için farklı anlamlar içerirken, gececondu cemaati de toplumsal konum açısından farklılaşan grupları içinde barındırmaktadır. Toplumumuzda gececondulu olmak kırsal kökenli olmak anlamındadır. Ayrıca, toplumda yoksul kesimi barındıran konut alanı olarak da bir gececondu imajı mevcuttur. Öte yandan, zaman içinde kırsal kökenli cemaat içinde ekonomik olarak farklılaşma gerçekleşmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü mahallede tuvalet bekçisi olarak çalışanın yanısıra, iki taksi çalıştırın da vardır; tek odalı, rutubetli evlerde kirada oturan ailelerin yanında, üç katlı 'gececondu' sahiplerine de rastlanılmaktadır.(7) Bu aileler arasındaki ilişki, hem oldukça eşit bazda gerçekleşmekte (karşılıklı komşuluk ziyaretleri, aynı toplumsal statüyü gösteren hitap biçimi gibi), hem de birinin diğerinden ekonomik olarak daha iyi durumda olduğu çeşitli vesilelerle ortaya konulmaktadır. Böylece, gececondu cemaati bir taraftan homojenleştirme, farklı olanı bastırma aracı olarak çalışmakta, öte taraftan, durumunu düzelten aileler, bunu çeşitli ortamlarda çeşitli vesilelerle komşularına göstermeye çalışmaktadırlar. Ailenin sahip olduğu renkli televizyon, mobilya takımları, altın bilezikler sık sık övünme konusu olarak ortaya çıkmakta, kimi zaman komşular arasında gerilime de yol açmaktadır. Örneğin, bir komşu kadın diğerine, "Sen beni çekemiyorsun," deyince, diğeri, "Senin son moda arabanı mı çekemiycem, yoksa son moda villanı mı?" diye karşılık verebilmektedir. Ya da bir kadın arasının bozuk olduğu komşusunun siyah-beyaz televizyonunu pencereden seyretmekte olan çocuklarına, "Gelin, evde renkli televizyonumuzu seyredin," diye geri çağırabilmektedir.

Sadece sahip olunan tüketim malları değil, çoğunlukla kentte kazanılan ve kişinin "geri kalmadığını" gösteren bilgi ve beceriler de önemli olmaktadır. Örneğin, kadınlar arasında "dolma" yemeğini bilmek (ya da bilmemek) ailesinin topluluk içindeki yerini belirlemede etkili olabilmektedir.

7 Burada, kentteki 'ahlak çöküntüsü'nü, kentin 'tehlikeli' yanlarını ön plana çıkararak, tepki ve endişe duyan ailelerin çocuklarına karşı çok daha baskılı ve denetleyici tavır aldığından bahsetmek gerekir.

Kentteki Kırsal Kökenli Cemaat Apartmana Taşınma Olgusundan Nasıl Etkileniyor?

İlgi alanımızı gecekondu dışında yaşayan kırsal kökenli kişileri içine alacak biçimde genişlettiğimizde, gecekondu ve apartmanda yaşayan aileler arasındaki toplumsal farklılaşmanın arttığını görmekteyiz. Gecekondu apartmana taşınan ailelerle gecekondu oturmaya sürdüren aileler arasında bariz bir toplumsal statü farkı yaşanmaktadır. Her ne kadar gecekondu yaşamayı tercih edenler varsa da (Erman, 1996), genelde, akraba ve eski komşuları 'daha temiz ve konforlu' ve 'kentli olanların konutu' olarak görülen apartmanlarda otururken, kendilerinin hala gecekondu yaşamaları, çoğu gecekondu burukluk yaratmaktadır.(8) Apartmana taşınanlar gecekondu kalan akraba ve köylülerini apartmana geçmek yönünde etkileyici bir unsur olmaktadır: "Akrabamız gecekondu hiçbir semtte kalmadı kolay kolay. Mecbur apartmana gelicen. Daire almak zorundaydık." Bazıları apartmana taşınmış köy kökenli kişileri "kendini beğenmiş" "burnu büyümüş" olmakla suçlamaktadır. Öte yandan, apartmanda yaşamaya başlamış aileler, bir taraftan yeni durumlarından övgüyle bahsederken, öte taraftan gecekondu akraba ve tanıdıklarını dışlamaya özen göstermek zorunda kalmaktadırlar. Maddi durumunu düzeltmiş ve apartmanda yaşamakta olan birçok köy kökenli aile, köylü geçmişine sahip çıkmakta ("aslımı redetmem"), kentteki köylü çevresi içinde zamanının çoğunu geçirmektedir. Bundan dolayı, araştırmadaki birçok kişi ve özellikle kadınlar, kendilerini kentte geçirdikleri uzun süreye karşın hala köylü olarak gördüklerini, kentli olarak hissetmediklerini belirtmiştir (Erman, 1998).

Gecekondu ve apartmanda yaşayan kırsal kökenli göçmenlerin arasındaki ilişkilerin sürmesi durumu yanında, apartmanda yaşayanların kırsal kökenli cemaate ve özellikle 'gecekondu'ya sırtlarını döndükleri örnekler de mevcuttur. Araştırmada böyle bir aile, Doğu Anadolu'daki köyünden Almanya'ya gidip, para biriktirmiş, Ankara'ya yerleştikten ve orta sınıf bir semtteki bir apartmana taşındıktan sonra, akraba ve köylüleriyle ilişkisini kesmiş, köy kökenli oluşuyla ilgili şeyleri, buna akrabaları da dahil olmak üzere, yeni yaşamından atarak, kendisine kentte yeni bir kimlik (orta sınıf kentli) edinme çabası içine girmiştir. Bugün bu aile akraba ve hemşehrileri tarafından sert bir biçimde eleştirilmektedir. Kadının kız kardeşi şöyle demektedir:

8 "Duvaklık" toplantısında karşılaşılan ve kolunda çok sayıda altın bilezik bulunan böyle bir gecekondu sahibi kadın, yazara gururla evini işaret ederek, "Ben şu karşıdaki betonarme evin sahibiyim" demiştir. Erder (1996) de Ümraniye'de yaptığı araştırmasında, gecekondu tanımının evin fiziki özellikleriyle tanımlandığını (derme çatma ev, betonarme bina), bu tanımda yapının yasal durumunun yer almadığını görmüştür.

Akrabalarını kendisinden geri olarak nitelendirir. Kendisi akrabalarıyla ilişki kurarsa, elde etmiş olduğu parasını, evini başkalarıyla paylaşmak istemiyor. Kendi başına bir aile çekirdeği oluşturmuş, akrabalarından soyutlayarak. Bunlar bireyci, kimseyle paylaşımı olmayan kişiler. (Köylülerden) farklı bir kişi olmadığını örtmek için akrabalarıyla kesinlikle diyalogu yok. Bir hizmetliyle oturup kalkmak ayrı, bi de profesörle, mevki sahibi olmuş doktorla, avukatla oturup kalkmak. Sanki onların mevkisinde, yerinde oluyormuş gibi bir izlenimi var. Kızı da insanlara tepeden bakan bir insan tipini oluşturuyor, geçmişine bakmadan geleceğine yön vermeye çalışan bir insan tipi....Gecekonduya gidilmez, eğer birisi giderse, gecekondu kokuyor ev, siz gecekonduya mı gittiniz, dendir....Kendisinden olan insanlar, yani ebeveynleri diyelim artık, onlar da, o bizim içimizden çıktı, ama bizi istemiyor, biz onun yanına niye gidelim düşüncesindedir....Köye gitmek denen bir olay kesinlikle istenmiyor. Sadece öylesine bir hava için gidiyorlar köye. İşte falancanın oğlu gelmiş falancanın kızıyla, işte altında arabası vardı, şuyuy vardı, buyuy vardı, işte biz hala köydeyiz, şehre gidip de böyle bir araba sahibi olamadık, dedirtmek için, işte düne kadar bizimle ekin deren, ot yolan, mercimek yolan insan, bugün gitmiş Ankara'ya bilmem ne olmuş, dedirtmek için.

Gecekonduya yaşayanlar arasında gözlemlenen tüketim malları sahipliği ve bu konuda sahip olunan bilgi yoluyla statülerini yükseltme yarışı, apartmanlarda yaşayanlar arasında ve özellikle hızla ekonomik durumunu düzelten ve orta sınıf olma iddiasına sahip ailelerde, daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bu yarış, farklı ortamlarda ve üstü kapalı bir şekilde de ortaya çıkabilmektedir. Böyle bir aileden olan bir kadın, yakın akrabasının kızının yağünü için akrabasının evinde yapılan hazırlıklara katıldığında, "krem şanti" ve "kedi dili"nden pasta yapmak istemiş, akrabasının o mahallede(9) bu malzemeleri bulamamasından dolayı akrabasının mahallesini küçümseyici bir tavır takınmış, böyle bir pastanın pahalıya malolacağını özellikle belirtmiş ve tüm bunların akraba üzerinde bir eziklik, eksiklik hissi yarattığı yazar tarafından gözlemlenmiştir. Sözkonusu kadın saçlarını kızıla boyamakta, makyaj yapmakta, yazar tarafından fotoğrafları çekilirken bir giydiğini bir daha giymemeye özen göstermektedir. Evinde Amerikan bar ve barda viski şişeleri bulunmaktadır ve seyahat acentası sahibi olan "Alamançı" kocasıyla barın önünde yazara poz vermiştir.

9 Yaşanılan semtin ismi statü açısından çok önemlidir. Krem şanti kullanarak pasta yapmak isteyen kadının evindeki akraba toplantısına bu kadının iddialı komşusu beklenmedik bir şekilde katılınca, oturulan semtler konuşulurken, gecekondu ya da "düşük" apartman semtleri kendi adlarıyla değil, yakınlarındaki orta-sınıf semtlerin adlarıyla bahsedilmişlerdir. Başka bir ortamda yazarın komşusu genç bir kadın şöyle demiştir: "Dikmen'de değil, OR-AN'da oturuyorum, de Tahire, oranın adı daha iyi, öbürü daha aşağı çevre."

Kısaca denebilir ki, kırsal kökenli göçmenler kentte geçirilen süreyle birlikte toplumsal tabakalaşma içinde farklı konumlara gelmektedirler. Kimisi apartman semtlerinde yaşarken, kimisi gecekonduya yaşamaktadır; kimisi gecekondu semti diye nitelendirilen bölgelerde "betonarme" diye övünerek tanımladıkları birkaç katlı binalarda ev sahibi olarak otururken, kimisi derme çatma, rutubetli evlerde kirada oturmaktadır. Ayrıca, bölge imar planının yapılması sonucunda hızla artan apartmanlaşma eğilimlerinin ortaya çıkmasıyla gecekondu sahipleri birkaç apartman sahibi olurlarken, kiracılar yaşadıkları yerleri kaybetmektedirler. Ayrıca, farklı kişilerin farklı statü kazanmaları sonucunda, kimi göçmen sırtını akraba ve hemşehrilerine dönerken, kimisi onlara dayanarak bu toplumsal statü yükselmesini gerçekleştirmektedir.(10)

Gecekondu apartmana taşınma olayı, daha önce de belirtildiği gibi, gecekondu mahallesinde başlangıçtan beri varolan ilişki ağlarını yoketmekte, mahalleye yeni taşınanlar farklı bölgelerden, farklı gelenek ve kültürleriyle birlikte gelerek, bir zamanların yoğun ilişkilerini yeniden üretmekte etkisiz olmaktadır. Özellikle kadınlar, eski gecekondu ortamının, komşular arasındaki yakınlığın artık varolmadığını geçmişe duyulan özlemlerle bahsetmektedir:

Yaz günleri bakkalın (söyleyen kadın işletmiş) önüne kilimleri serirler, minderleri serirler, herkes gelir, çay yaparız, püsküvit benden, çay sizden, derdim. Sonra birisi kısır yaparak, patates salatası yaparlar, bir sürü insan olur. Caka ederler, o onun büsküvitini kaçıtır, öbürü salatasını alır, öyle güzel günler geçiyodu. Şimdi şenlik bitti.

SONUÇ

Araştırmanın yürütüldüğü gecekondu mahallesi, 1960'larda kurulan ve yıllar içinde elde ettiği alt yapı hizmetleri ve servislerle yerleşik hale gelen, 1990'larda bölgenin imar planının yapılmasıyla da apartmanlaşma sürecini yaşamaya başlayan kente yakın bir konut alanıdır. Üst gelir bir konut semtine yakınlığının da etkisiyle, bu gecekondu mahallesinde yüksek gelir gruplarına hitap eden lüks apartmanların yapılması söz konusudur. Bu durum bölgenin diğer ucunda gerçekleşmeye başlamış ve araştırmanın yürütüldüğü mahalleye doğru yayılmaktadır. Dolayısıyla, rant beklentisi gecekondu sahipleri arasında hakim olmaktadır.

10 Örneğin, apartmana taşınan bir eski komşuyu yapılan "güle güle otur" ziyaretinden dönerken, kapı komşusunun sessiz ve durgun olması yazarın dikkatini çekmiştir. Konuyla ilgili konuşurken, sesi kırık olan bu komşu, belki birgün kendisinin de apartmana taşınabileceğinden bahsetmiştir. Başka bir sefer, apartmana taşınmış bir kadın yazarı eski gecekondu mahallesine götürdüğünde, eski komşuları kadını, "Aşağı taşındın, bizi unuttun," diyerek sitemle karşılamışlardır.

Burada yaşayanlar, kentin etkisi altındadır, ama köyün etkisi de sürmektedir. Sıkı komşuluk ilişkileriyle ve yoğun toplumsal kontrol ile bir cemaatin varlığı söz konusudur. Köyün etkisi özellikle ilk kuşak göçmen kadınların yaşantısında görülmektedir. Ancak, ekonomik olarak heterojen grupları barındırmaya başlayan bu cemaat içindeki ilişkiler daha yarışmacıdır. Bir taraftan bireysel talep ve farklılıklarını (daha çeşitli tüketim mallarına sahip olma gibi), diğer taraftan ise bir cemaate üye olmanın gerektirdiği grup normlarına uyma eğilimleri sergilenmektedir. Böylece gecekondulu cemaati içinde çekişmeli bir ortam saklıdır ve bu zaman zaman su yüzüne çıkmaktadır.

Kısacası, 'kent içinde köy' olgusu, gecekondulu mahallesi kente servis ve ulaşım olanaklarının artmasıyla eklemlendikçe ve kentin dışarıya yayılmasıyla birlikte kente yakınlaştıkça içerik değiştirmektedir. Kentin uzağında yeni kurulmakta olan bir gecekondulu mahallesinde yapılacak bir araştırma, araştırmadaki mahalleyle olan farklılık ve benzerlikleri göstermek açısından bilgilendirici olma potansiyeline sahiptir.

Mezhepsel farklılıklar söz konusu olduğunda, bu araştırmaya bağlı olarak denilebilir ki, Alevi-Sünni farklılığı, dış etkilere maruz kalmadıkça ve yerel siyaset tarafından körüklenmedikçe, günlük yaşamda, özellikle ilk kuşak göçmenler arasında çatışma unsuru olmamaktadır. Ayrıca, kentsel rant beklentisi Alevi ve Sünni mahalle halkını ortak bir amaç çerçevesinde birleştirmektedir. Alevilik-Sünnilik bazında ayrılmış, çatışan gecekondulu mahallelerinde bu konuda yapılacak araştırmalar son derece gereklidir ve aydınlatıcı olacaktır.(11-12)

KAYNAKÇA

- ABU-LUGHOD, Janet (1961) "Migrant Adjustment to City Life: The Egyptian Case", **American Journal of Science**, Vol.:67, pp. 22-32.
- AYATA-GÜNEŞ, Ayşe (1997) "Türkiye'de Etnik Kimlik ve Etnik Gruplar", iç. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: **Toplum ve Göç** (221-230). Ankara: DGE ve Sosyoloji Derneği Yayını.
- AYATA, Sencer (1996) "Varoşlar, Çatışma ve Şiddet", **Görüş**, pp. 18-22.
- AYATA, Sencer (1989) "Toplumsal Çevre Olarak Gecekondulu ve Apartman", **Toplum ve Bilim**, Vol.: 46/47, pp. 101-127.

- 11 Erder'in (1996) Ümraniye'de gerçekleştirdiği alan çalışmasında "yükselen aileler" in durumunda hemşehri ilişkilerinin önemli rol oynadığı ortaya çıkmaktadır.
- 12 Bu konudaki çok sınırlı araştırmalardan biri Erder'in (1997) İstanbul Pendik'te yürüttüğü araştırmadır. Bu araştırmada Devletin Sünni ve Alevi vatandaşlara eşit mesafede olmamasının ve Sünni cemaatin giderek artan bir şekilde mahallede örgütlenmesinin özellikle Alevi gençlerini mezhepsel kimliklerini siyasallaştırmaya ittiği gözlemlenmiştir.

- ERDER, Sema (1997) **Kentsel Gerilim**, Ankara: Uğur Mumcu Araştırma Gazetecilik Vakfı Yayını.
- ERDER, Sema (1996) **İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERMAN, Tahire (1998) "Kentteki Göçmenin Bakış Açısından Kent/Köy Kimliği: 'Niçin Köylüyüz Hala?'" , **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Oral Sander Anısına Armağan, Vol.: 51, No: 1/4.
- ERMAN, Tahire (1997) "Gecekondu Cemaati, Kimlik Sorunsalı ve Gecekondu'daki Kadınlar: Farklı Araştırmaların Düşündürdükleri", **III. Ulusal Nüfusbilim Konferansı'na** sunulan bildiri. Ankara: Hacettepe Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, 2-5 Aralık.
- ERMAN, Tahire (1996) "Women and the Housing Environment: The Experiences of Turkish Migrant Women in Squatter (Gecekondu) and Apartment Housing", **Environment and Behavior**, Vol.:28, No:6, pp. 764-798.
- GÖKÇE, Birsen (der.) (1993) **Gecekondu'da Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- HEPER, Metin (1983) **Türkiye'de Kent Göçmeni ve Bürokratik Örgütler**. İstanbul: Üçdal Yayınevi.
- KARPAT, Kemal (1976) **The Gecekondu: Rural Migration and Urbanization**. Cambridge: Cambridge University Press.
- MANGIN, William (1970) **Peasants in Cities: Readings in the Anthropology of Urbanization**. Boston: Houghton Mifflin.
- ÖNCÜ, Ayşe (1997) "The Myth of the "Ideal Home" Travels Across Cultural Borders to İstanbul", in **Space, Culture and Power** (ed. A. Öncü and P. Weyland) (56-72), London & New Jersey: Zed Books.
- PIETERSE, Jan Nederveen, "Globalization as Hybridization", **International Sociology**, Vol.: 9, pp. 161-182.
- ŞENYAPILI, Tansu (1978) **Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu**. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını.